

Голас Радзімы

№ 21 (1436)
27 мая 1976 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Цана 2 кап.
Год выдання 21-ы

Калі ласка, у Купалаву хату!

Экскурсавод скажа турыстам крыху інакш, больш афіцыйна і дакладна — «Запрашаю вас агледзець музей народнага песняра Беларусі Янкі Купалы». Так, музей... Бо той гасціннай хаты, у якой жыў паэт, куды прыходзілі яго сябры і паплечнікі, дзе заўсёды добразычліва падтрымлівалі маладых літаратараў, той хаты няма. Яна згарэла ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны. Загінулі біблія-

тэка і рукапісы, і нават на папалішча не змог прыйсці Янка Купала. Яго жонка, Уладзіслава Францаўна, вярнуўшыся ў Мінск, узяла на сябе асноўныя клопаты па ўшанаванню памяці вялікага беларускага паэта і збіранню матэрыялаў, звязаных з яго жыццём і творчасцю. У 1945 годзе па пастанове ЦК КП(б)Б і Савета Міністраў БССР быў заснаваны Літаратурны музей Янкі Купалы як наву-

кова-даследчая ўстанова пры Акадэміі навук Беларусі. Тут сканцэнтравалася работа па збіранню і вывучэнню літаратурнай спадчыны паэта. Музей мае цяпер філіял у Вязынцы — там нарадзіўся Іван Луцэвіч. Намячаецца адкрыццё філіяла і ў Ляўках — лепшыя вершы савецкага перыяду паэт стварыў менавіта ў гэтых маляўнічых мясцінах.

Першая музейная экспазіцыя займала ўсяго два пакойчыкі ў Доме прафсаюзаў, потым былі пяць залаў Дома пісьменнікаў. У 1960 годзе расчыніліся дзверы будынка сучаснага музея Янкі Купалы. Яго ўзялі на тым самым месцы, дзе стаяла да вайны — сярод саду і кветак — Купалава хата. Уладзіслава Францаўна, нястомная і руплівая цёця Уладзя, як звалі яе ўсе, хто ведаў, крыху не дачакалася ўрачыстага адкрыцця, хаця ўся экспазіцыя была зроблена пры яе непасрэдным

удзеле. Створаная ёю атмасфера цеплыні і сардэчнасці зберагаецца тут з надзвычайнай стараннасцю, што і дае падставы лічыць музей сапраўдным домам Купалы. Два мільёны наведвальнікаў пабывала ўжо тут. Сквер, сярод якога дом стаіць, — любімае месца адпачынку многіх мінчан. Натопны турыстаў бываюць тут штодзень, прыносяць кветкі да помніка беларускаму песняру, што мэтай жыцця свайго лічыў пошукі шляхоў да шчасця народа.

І вось пасля рамонтнага зноў гасцінна адчынены дзверы музея. Калі ласка, у Купалаву хату! Вас ветліва сустрэнуць яе гаспадары — навуковыя супрацоўнікі — і за гадзіну пройдзеце з вамі па ўсіх дванаццаці залах, звярнуўшы ўвагу на этапныя даты жыцця і творчасці народнага паэта, на цікавыя факты яго біяграфіі.

[Заканчэнне на 7-й стар.]

Янка КУПАЛА

...Ці помніш ты пагляд
нясмелы
Свайго радзімага сяла,
Адкуль паплёўся ў свет
той белы,
Твая дзе моладасць
сплыла!
Нямое поле, сенажаці,
Лазой аквечаны дзірван;
Магілкі, спяць дзе твае
брацці,
На ўзмежку прадзедаў
курган!..
(З верша «Брату ў чужыне»,
1910 год.)

АД ВЕЛАСІПЕДА ДА МАШЫНЫ БУДУЧАГА

Адной з форм спалучэння навукі з вытворчасцю ў нашай краіне з'яўляецца тэхнічная творчасць працоўных. Яна арганічна звязана з шырокім выкарыстаннем дасягненняў навукі і тэхнікі ў вытворчасці, фарсаваным развіццём тых галін, якія вызначаюць навукова-тэхнічны прагрэс, скарачэннем тэрмінаў асваення новаўведзеных вытворчых магутнасцей, эканомным расходаваннем сыравіны і матэрыялаў, паўсюдным укараненнем навуковых прынцыпаў арганізацыі працы, барацьбой за высокую якасць прадукцыі і іншымі напрамкамі ў павышэнні эфектыўнасці грамадскай вытворчасці.

Статыстыка паказвае, што тэхнічная творчасць працоўных і такое вышэйшае праўленне яе, як рацыяналізацыя і вынаходніцтва, няўхільна пашыраюцца. Эканомія, якую атрымлівае вытворчасць, вылічваецца дзесяткамі мільёнаў рублёў.

Эфектыўнай формай удзелу моладзі ў барацьбе за навукова-тэхнічны прагрэс сталі праводзімыя ў краіне агляды тэхнічнай творчасці пад дэвізам «Пяцігодцы — майстэрства і пошук маладых».

У канцы мінулага года вынікі гэтага агляду ў Беларусі падвяла рэспубліканская выстаўка навукова-тэхнічнай творчасці моладзі «НТТМ-75». Яе экспанаты расказвалі пра дзейнасць 510 тысяч юнакоў і дзяўчат. На прадпрыемствах і ў арганізацыях нашай рэспублікі цяпер працуюць 370 клубаў, 53 станцыі, каля 5 тысяч гурткоў тэхнічнай творчасці моладзі, звыш 1300 школ маладых рацыяналізатараў. Яны аб'ядноўваюць школьнікаў, студэнтаў, рабочых, калгаснікаў, вучоных... Толькі ў машынабудаванні, напрыклад, за мінулыя пяцігодку было ўкаранена ў вытворчасць 22 тысячы рацпрапаў і вынаходніцтваў. Гэта дало эканамічны эффект амаль у 25 мільёнаў рублёў.

Вядома, што ні ў адным масавым абследаванні адносінаў да працы наёмных рабочых, якія праводзіцца ў ЗША, не было зафіксавана колькі-небудзь значнай групы рабочых - рацыяналізатараў. Паводле даных Селзніка, Крытэнсена і Ротлісбергера, групова салідарнасць рабочых праяўляецца галоўным чынам у тым, каб вытворчай брыгадзе ўстанавіць «дэ-факта» сваю норму выпрацоўкі. Тых жа, хто праяўляе ініцыятыву ў павышэнні прадукцыйнасці працы, падвяргаюць маральнаму асуджэнню, бо ўсякае праяўленне творчасці рабочых на капіталістычных прадпрыемствах выкарыстоўваецца для ўзмацнення эксплуатацыі.

Адна з галоўных прычын масавага развіцця тэхнічнай творчасці працоўных у нашай краіне заключаецца ў наступным. Навукова-тэхнічная рэвалюцыя, якая адкрывае каласальныя магчымасці пераўтварэння прыроды, стварэння велізарных матэрыяльных багаццяў, памнажэння творчых здольнасцей чалавека, выкарыстоўваецца ў інтарэсах шырокіх працоўных мас, росту іх дабрабыту, развіцця асобы кожнага. Магутная тэхніка ў новых сацыяльных умовах служыць чалавеку, пераўтварае характар працы, робіць яе творчай. У ёй чалавек усё больш свабодна разгортвае сваю фізічную і духоўную

энергію, праяўляе асабістую ініцыятыву.

Тым самым навукова-тэхнічны прагрэс абумоўлівае фарміраванне якасна новага тыпу рабочага, працаўніка камуністычнага грамадства. Яго характэрнымі рысамі з'яўляюцца ўменне выконваць мноства розных работ, валоданне асновамі прыродазнаўчых і тэхнічных навук, навуковы светапогляд, творчы падыход да працоўнай дзейнасці, разуменне сацыяльнага, навуковага і вытворчага прагрэсу, няспыннае самаўдасканаленне. Праблема рознабаковай дзейнасці рабочага вырашаецца не толькі на аснове чаргавання розных відаў дзейнасці. Яна вырашаецца таксама пры дапамозе ўсё большага спалучэння ў працы рабочага разумовых і фізічных аперацый, пэўных эстэтычных намаганняў, маральных імкненняў, навукова-тэхнічнай творчасці і г. д.

Прафесійныя патрабаванні да рабочай моладзі, якая занята абслугоўваннем высокаразвітай тэхнікі, ужо сёння надзвычай вялікія. Для яе становіцца неабходным авалоданне асновамі навук, выпрацоўка здольнасці арыентавацца ў розных галлях ведаў. Патрэбны вялікае ўменне і здольнасць самастойна разбірацца ў многіх пытаннях тэхнікі і тэхналогіі вытворчасці. А гэта, у сваю чаргу, звязана з выпрацоўкай творчых адносін да працы і выканання сваіх абавязкаў, сцвярдзэннем свядомай дысцыпліны працы.

Удзел маладых рабочых у рацыяналізацыі і вынаходніцтве, іншых формах тэхнічнай творчасці ў канцэнтраваным выглядзе адлюстроўвае іх практычныя намаганні ва ўказаным напрамку.

Так, на Мінскім станкабудуначым заводзе імя Кірава прыкладна кожны адзінаццаць, на трактарным заводзе — кожны восьмы, на падшыпніковым заводзе — кожны пяты малады рабочы — рацыяналізатар. У цэху №1 Наваполацкага нафтаперапрацоўчага завода з 90 юнакоў 72 удзельнічаюць у рацыяналізатарскай рабоце. Творчыя групы маладых рацыяналізатараў з вялікім эфектам працуюць на Гомельскім дрэваапрацоўчым камбінаце. Амаль кожны другі камсамалец удзельнічае ў тэхнічным удасканаленні вытворчасці на Аршанскім Ільвокамбінаце, тут штогод уносяць звыш трох тысяч рацыяналізатарскіх прапаў.

Што дае рабочаму яго ўдзел у рацыяналізатарскай і вынаходніцкай дзейнасці? Праўленне якіх творчых здольнасцей патрабуе? Перш за ўсё тэхнічнай творчасці патрабуе вялікіх ведаў, высокай свядомасці, настойлівасці, вытрымкі, смеласці, дысцыплінаванасці. Гэтыя якасці фарміруюцца ў працэсе пераадолення розных цяжкасцей, якія непазбежна сустракаюцца ў працэсе творчых пошукаў. Уззяўшы на сябе добраахвотнае абавязальства нешта ўдасканаліць, малады рабочы становіцца асвойвае новыя тэхнічныя дасягненні, шукае шляхі эканоміі і беражлівасці, рацыянальнага выкарыстання рабочага часу і г. д. У выніку ён авалодвае навыкамі кіравання, вучыцца накіроўваць свае паводзіны так, каб яны прыносілі грамадству значныя вынікі. Пастаянныя вялікія намаганні, якія праяўляе малады рабочы ў працэсе рашэння тэхнічных задач, садзейнічаюць выпрацоўцы свядомай мэтанакіраванасці і ўмення пераадоляваць перашкоды ў розных відах дзейнасці — у паўсядзёнай працы і рацыяналізатарстве, у вучобе і грамадскай

работе, у быцц і ўласным самавыхававанні.

Такім чынам, удзел у тэхнічнай творчасці, рацыяналізатарскай дзейнасці актывізуе раскрыццё здольнасцей маладых рабочых, выкарыстанне на практыцы атрыманых імі тэарэтычных ведаў і набытага вопыту, павышае цікавасць да вытворчасці і грамадскага жыцця працоўнага калектыву. Гэта сведчыць аб існаванні прамой залежнасці паміж тэхнічнай творчасцю маладога рабочага і ростам яго сацыяльнай актыўнасці, гэта значыць актыўнасці працоўнай, пазнавальнай, грамадска-палітычнай і г. д.

Ініцыятыўнасць маладых рабочых, рацыяналізатарская работа ёсць праяўленне клопату аб справах свайго калектыву, праяўленне пачуцця гаспадара прадпрыемства, на якім ён працуе. Не выпадкова даследаванні паказваюць, што маладыя рацыяналізатары ў параўнанні з тымі, хто не заняты тэхнічнай творчасцю, больш актыўна ўдзельнічаюць у кіраванні вытворчасцю.

Зразумела, што адказнасць маладога рабочага, якую ён добраахвотна бярэ на сябе, прымушае яго ў многім павольна глядзець на сэнс сваёй працы, на сваё месца ў грамадстве. Пры кіраванні вытворчасцю перад маладым чалавекам адкрываецца больш шырокі гарызонт асабістых інтарэсаў, арганічна звязаных з інтарэсамі калектыву прадпрыемства і ўсяго грамадства. Гэты ўдзел вельмі цесна звязаны з фарміраваннем камуністычных адносін да працы як першай жыццёвай патрэбы, з ростам камуністычнай свядомасці.

Юнакі і дзяўчаты актыўна спаборнічаюць за званне «Лепшых маладых рабочых», удзельнічаюць у конкурсах прафесійнага майстэрства, аглядах рацыяналізатарскай і вынаходніцкай работы, выстаўках тэхнічнай творчасці моладзі і інш. Так, на Мінскім аўтамабільным заводзе, каб шырэць прыцягненне моладзі да ўдзелу ў конкурсах «Пяцігодцы — майстэрства і пошук маладых», пры камітэце камсамола арганізаваны штаб тэхнічнай творчасці. У штабе распрацаваны для кожнага цэха тэмы рацыяналізатарскіх работ, а каб рабочыя ведалі, якія праблемы патрабуюць хутэйшага вырашэння, — у дапамогу пачынаючым створаны кансультацыйныя пункты. Адна з важнейшых задач штаба — сачыць за своєчасовым разглядам і ўкараненнем рацыяналізатарскіх прапаў. Такія штабы дзейнічаюць цяпер на многіх прадпрыемствах, значальваючы барацьбу за тэхнічны прагрэс, укараненне навінак у вытворчасць, каардынуюць наватарскія пошукі моладзі. Яны прывіваюць маладым рабочым цікавасць да тэхнічнага пошуку, да прафесійнай творчасці.

Трэба адзначыць, што поспеху выхаваўчай і арганізатарскай работы ў гэтым напрамку садзейнічае тое, што ўсе працаўнікі сацыялістычных прадпрыемстваў моцна зацікаўлены ў рацыяналізатарскай дзейнасці. У творчых пошуках маладога рабочага супадаюць інтарэсы грамадства і асобы. Таму ўдмульвае і карпатлівая работа па развіццю тэхнічнай творчасці — гэта і ёсць адзін з бакоў працэсу фарміравання новага чалавека, які вызначаецца высокай працоўнай актыўнасцю і сацыяльнай сталасцю.

Тамара БАГДАНАВА,
кандыдат філасофскіх навук.

Калгас імя Кірава Шклоўскага раёна, дзе працуюць ільноводы Т. ШАЦОВА (на здымку злева), Е. МАКАРАВА і М. КАЗЛОВА, за высокія паказчыкі ў працы ўзнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Урадавых узнагарод удастоены і іншыя калгаснікі.

Фота М. ЖАЛУДОВІЧА.

Што? * Як? * Чаму?

У расказах аб савецкіх людзях часта можна пачуць, што той або іншы чалавек за выдатную працу ўдастоены ўрадавых узнагарод. Якія гэта ўзнагароды і каму яны даюцца? — часта пытаюцца зарубежныя госці. Гэтая з'ява характэрна толькі для савецкага ладу жыцця, таму мы растлумачваем, якія бываюць у СССР ганаровыя

УЗНАГАРОДЫ ЗА ПРАЦУ

Легенда сцвярджае, што першы ў свеце ордэн англійскай кароль Эдуард III увёў у 1349 годзе ў гонар... даволі пікантнай часткі туалета адной са сваіх шматлікіх фаварытак. З таго часу ордэн Падызкі — пачэсная ўзнагарода, якой адзначаюцца выдучыя асобы брытанскага каралеўства за самыя выдатныя заслугі, але часцей, як гэта заўсёды бывала з усімі ўзнагародамі манархаў, гэты дзіўны ордэн чапляўся пад левае калена ўсялякім майстрам інтрыгі, за асабістыя паслугі прывіцелю, лісліваецца, багацце і «знатнае» паходжанне...

Стагоддзі налічвае інстытут дзяржаўнага ордэна. Але толькі з утварэннем першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы вышэйшымі ўрадавымі ўзнагародамі — ордэнамі і медалямі — сталі адзначацца працоўныя людзі за заслугі ў пабудове камуністычнага грамадства.

Адразу ж пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі 10 лістапада 1917 года дэкратам ВЦВК і СНК «Аб знішчэнні саслоўяў і грамадзянскіх чыноў» былі ліквідаваны ўсе існуючыя ў царскай Расіі ордэны і медалі, а хутка і сам Капітул ордэнаў, які дзейнічаў пры міністэрстве імператарскага двара. 16 верасня 1918 года быў зацверджаны першы савецкі ордэн — Чырвоны Сцяг. У снежні 1920 года — Працоўны Чырвоны Сцяг, а неўзабаве і ордэны саюзных рэспублік, у тым ліку і ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга БССР. Так быў пакладзены пачатак узнагародавай сістэме Савецкай Рэспублікі.

Хто былі першыя кавалеры ордэнаў? Камандзіры і воіны Чырвонай Арміі, а таксама ўдарнікі і перадавікі працы, калгаснікі, што вызначыліся ў будаўніцтве новага свабоднага жыцця. У адпаведнасці са Статутамі ордэнаў імі мог быць узнагароджаны любы грамадзянін без саслоўных абмежаванняў. У нас, у Беларусі, гэта былі будаўнікі Асінаўскай электрастанцыі, шашы Мінск—Орша, меліяратыўныя таварыствы ў вёсках Васількі Бялыніцкага і Астрэні Чавускага раёнаў, заводы «Энергія» і «Большавік» у Мінску, саўгасы і калгасы. Узнагароджаныя карысталіся сапраўды ўсенародным прызнаннем і любоўю. У 1933 годзе ўведзены адзіны парадак узнагароджання ордэнамі СССР. Да 1938 года ў краіне была ўстаноўлена вышэйшая ступень адзнакі — званні Героя Савецкага Саюда і Героя Сацыялістычнай Працы, а таксама першыя пяць ордэнаў — Леніна, Чырвонага Сцяга, Працоўнага Чырвонага Сцяга, Чырвонай Зоркі, «Знак Пашаны». Зараз у СССР зацверджаны і існуюць ордэны 19 назваў і 45 медалёў, значная частка якіх — працоўныя.

Ордэн або медаль — сімвал асабага гонару і адзнакі, узнагарода ад урада за заслугі перад Айчынай і народам — даецца лепшым грамадзянам нашай краіны за канкрэтныя поспехі ў сацыялістычным будаўніцтве. Узнагароджвае ордэнам або медалём Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР, але вылучэнне кандыдатур ідзе «знізу» — з рабочых калектываў, ад партыйных, прафсаюзных і савецкіх органаў на месцах. Урадавыя ўзнагароды аднолькава атрымліваюць акадэмік і калгасная дзярка, кіраўнік будоўлі і тынкоўшчык, меліяратар і пісьменнік. Любая праца ў нас пачэсная, і ўсюды можна дабіцца поспехаў, якія будуць заўважаны і адзначаны. Гэта адно з праяўленняў культуры працы, які стаў самай характэрнай рысай савецкага ладу жыцця. Змяніўся і знешні выгляд ордэнаў і медалёў. Раз'юшаныя лвы, мечы, крыжы, каранаваныя арлы і іншая мішура ўступілі месца сімвалам новага часу. Рэвалюцыйны крэйсер «Аўрора», які сваім выстралам паклаў пачатак эпохі разнаволення працы, і чырвоны сцяг пралетарыату, спелыя каласы жыта і плаціны гідраэлектрастанцый, серп з молатам і рубінавыя крамлёўскія зоркі, домны і прамліні сонца, што асвятляюць чалавеку шлях да шчасця, — такія адлюстраванні на ордэнах, якія атрымліваюць працоўныя нашай краіны.

На галоўным ордэне СССР — ордэне Леніна — адбіты профіль правадыра сусветнага пралетарыату, заснавальніка Савецкай дзяржавы. Наступнымі ў іерархіі савецкіх ордэнаў ідуць ордэн Кастрычніцкай Рэвалюцыі, Чырвоны Сцяг, Працоўны Чырвоны Сцяг, ордэн Дружбы народаў, «Знак Пашаны». Самы «малады» ордэн Працоўнай славы трох ступеней, які заснаваны ў 1974 годзе. Ён прыраўніваецца да баявога ордэна Славы, што яшчэ раз гаворыць аб гонары, якім акружаны ў нас чалавек працы.

Ці маюць якія-небудзь дадатковыя правы або прывілеі кавалеры ордэнаў? Некаторыя ўзнагароды, напрыклад, вышэйшая ступень адзнакі — званне Героя Сацыялістычнай Працы, — прадугледжваюць шэраг матэрыяльных і прававых пераваг: у назначэнні пенсій, у атрыманні і аплаце жылля, праездзе ў грамадскім транспарце і інш. Аднак галоўная прывілея — павяга з боку таварышаў і грамадскасці наогул, якой удастойваюцца нашы ардэнаносцы. Быць кавалерам дзяржаўнай узнагароды СССР — сапраўды пачэсна.

The Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe, the convocation of which has been consistently advocated by the USSR and other socialist countries, declares the intention of participating states „to promote the development of tourism, on an individual or collective basis“, and also „to facilitate the freer and wider dissemination of information of all kinds“, conscious of the need „for an ever wider knowledge and understanding of the various aspects of life“. Recent bourgeois propaganda alleges that the USSR is failing to observe the provisions which relate to the exchange of tourists and information. Facts, however, point to the contrary. As regards tourism, the USSR has been visited by 15 million foreigners in the past five years, and 11 million Soviet citizens have travelled abroad. As for the extent of information, the following article by VLADIMIR BEGUN proves that the West has nothing to boast of in this respect.

It was last summer. A group of Canadian tourists was spending its last evening in Byelorussia's capital Minsk before continuing its tour of the country. I put a conventional question to Josephine Fabris:

„Are you enjoying your stay in the Soviet Union? Do you like Byelorussia?“

She smiled back.

„Very much. It's an interesting

country; your people are good-natured and sociable. I'm really glad that I stayed with the group and didn't return to Canada after Moscow“.

„Why would you want to do that?“

„Back in Canada I was told to turn down the trip altogether. Some people even said that I was exposing myself to great risks and would regret coming... But

sent to Siberia! Happily, his fears were absolutely unfounded, and everyone was very amused by his confession:

„A Zionist group in New York strongly advised me against going. They said that I was sure to be arrested and sent to Siberia. I took the chance...“ This type of pressure was also brought to bear upon one Andrei Zelyony a resident of Regens-

relations in the Soviet Union“, the paper writes, „he more often than not ceases to be active in emigrant political activities“, because after visiting the USSR they „see the better aspects of Soviet life“.

So this is the crux of the matter! Anti-communist centres are petrified of the truth about the Soviet Union, they would like to keep people in the shackles of

Union and see how completely misinformed they were.

Some time ago an old American worker from Detroit came to visit his relations in a Byelorussian village. He brought with him a trunkful of cakes of soap—for presents! When the farmers saw that they had a good laugh and asked why he wanted all that soap? The guest explained that the soap was supposed to be precious in our country. He could not see how ridiculous it was: „I learned that it is hard to get soap in your country. This way, everyone gets a cake“. After visiting a collective farm Joseph Svetin, a tourist from the USA, said: „Your villages are smart, the homes are roomy and clean, the farmers are well-to-do, cheerful and optimistic“. He was asked: „What did you expect our villages to be like?“ „Poor and dirty, and the farmers—wearing rags and short of food“, he replied. „That is what the American press says“.

Certainly, that is the favourite theme of the Western bourgeois press when it writes about our country. It is quiet about, or belittles, our achievements and blows up out of proportion the problems and drawbacks; it lies, misinforms its readers and slanders our country and system. One cannot say that no truth at all said or written in the West about the Soviet Union. It is just that objective information about the USSR is frowned upon.

WHO IS BLOCKING EXCHANGES

I wanted to see the country and so I came. As a matter of fact, I haven't met any risks and I've really enjoyed myself. I am glad that I did not listen to them back home“.

Josephine Fabris did not say precisely who it was that advised her against going to the USSR. But we've found out about that from our talks with other tourists—American, Canadian and English. As a rule, people from the lower rungs of the social ladder are subjected to this sort of brainwashing—industrial workers, clerks, farmers—those who are not so well informed about the real situation.

When Leon Berg, a typographical worker from New York, arrived in Minsk with a group of US tourists, he was in a very gloomy state at first. Later he told the Intourist guides that he was expecting to be arrested and

burg, West Germany, when he decided to visit his relations in Byelorussia.

Such incidents are frequent among tourists from the West. They show that definite elements in the West go out of their way to prevent ordinary workers from visiting the Soviet Union. It is a fact that in the FRG many of those visiting the Soviet Union are blacklisted.

Why? The *Novoye Russkoye Slovo*, a US paper in Russian, gives a clear answer when it advises Americans of Russian extraction (mainly representatives of the „white“ emigration) not to visit the Soviet Union. The paper laments that „anti-communist activity of the emigrants is fading much too quickly“. According to the paper, one of the reasons for this is the increased number of visits to the USSR. „When an emigrant contacts his

anti-Soviet slander. They would rather stop all tourism than have people see the happy aspects of Soviet life. They are scared that Josephine Fabris might learn about the absence of unemployment, inflation, price increases, drug addiction and gangsterism in the USSR. What would she think of Western „democracy“, if she were to find this out? How would she and her friends take the bourgeois press fabrications about the USSR? Therefore, some people make it their business to advise her: „Josephine, don't go to Russia“. Others spread rubbish about drinking water in Leningrad being infected. And allege they are personally acquainted with an American who developed a stomachache that he could not get rid of for a whole year after going to Leningrad.

Not everybody is taken by this rubbish. Many come to the Soviet

75,000 SPECIALISTS FOR FOREIGN COUNTRIES

By Alexei GOLUBEV,

Head of the Administration for Foreign Students,
USSR Ministry of Higher and Specialized Secondary Education

There are forty-four thousand foreign students from 138 countries of Europe, Asia, Africa and Latin America in the USSR at 220 higher schools, 180 technical schools and at research centres in more than sixty towns.

In the last thirty years 75 thousand students have graduated in engineering, economics, law, agronomy, veterinary sciences, medicine, education and many other subjects, the vast majority of whom are working in their own countries now.

More than 30 countries have agreements with the Soviet Union on recognizing each other's qualifications.

Standards are good at Soviet higher schools, both in theory and practical work. This year curricula have been updated to put a stronger accent on mathematics, physics, chemistry, economics, computers, automatic-control systems...

There are special courses, practicals and seminars for foreign students, and their thesis subjects are chosen with an eye to conditions in their country, to the work they will be doing in the future. Thus architecture and civil engineering students' courses deal with building in warm and humid climates, there is an accent on tropical medicine in the medical courses, and agronomists take courses on tropical and subtropical farming techniques. Like Soviet students,

foreign students take field courses and do practicals before graduation.

During the field training experienced instructors—top-skilled industrial workers, doctors, scientists, teachers—help foreign students master professional skills and understand industrial management.

University and professional study is a great mental and physical strain, so foreign students are given really good opportunities for recreation. This summer more than 15,000 of them will go south to health resorts.

This year there will be another 16,000 new students from a hundred countries for all forms of higher education, including postgraduate and special studies.

The biggest number of students come to our country from Mongolia, Bulgaria, the GDR, Cuba, Vietnam, Bangladesh, Afghanistan, Syria, Ethiopia, Algeria, the Congo, Colombia, Ecuador, Peru and Costa Rica. More scholarships will be offered to Angola, Guinea-Bissau and Mozambique. Students are chosen from among young people with secondary education and high marks in mathematics, physics, chemistry and biology. Soviet higher schools also invite some of their foreign graduates to continue with postgraduate courses and receive a scientific degree of a Candidate of Science (Ph.D.), and also to stay on for research work.

YEARS OF TRIAL AND VICTORY

Years of War, by Marshal of the Soviet Union Andrei Grechko, is just off the press.

During the Great Patriotic War, the author, one of the proud battalions of Soviet military leaders, commanded a division, a corps and armies, and then became deputy CO of a Front.

The book deals with the very difficult first months of the war and its turning point (1941—1943), when the Soviet Armed Forces carried on a bitter struggle for strategic initiative. During this time Andrei Grechko took part in the battles on the Dnieper River, in the defence of Kiev, in the Barvenkovo-Lozovskaya offensive operation and in the battle for the Caucasus.

Years of War is not your usual memoirs. The author blends reminiscences and eye-witness account of important war events

with profound scientific analysis to arrive at conclusions and lessons for the future.

There is a highly interesting section on the dramatic events of the autumn of 1941 near Kiev, which pushed the troops of the South-Western Front led by General M. Kirponos to their limits of endurance.

The detailed study and analysis of the battle for the Caucasus, one of World War Two's major events, is especially valuable.

Also included are many facts from the wartime biography of Leonid Brezhnev, who took part in the battle for the Caucasus.

Marshal Grechko managed an excellent description of the connection between the battle for the Caucasus and the 1942—1943 Stalingrad and Kursk battles. He gives the reader a clear idea of how these three decisive strategic battles in the war's turning point affected each other, and of the GHQ's competent leadership. Triumph in these great campaigns decisively changed the course of the Patriotic War in favour of the USSR and the ultimate defeat of the enemy.

Spring has sprung.

Photo by G. LIKHTOROVICH.

NEWS FROM BYELORUSSIA

A MAGIC PROJECTOR

Would you like your favourite writer to visit you? Or, perhaps, you would like to meet a famous artist, composer, or an actor, a well-known scientist, or a worker? There is nothing simpler: press a button on a small apparatus, and the room will fill with welcome guests or will suddenly turn into one of the halls in a famous museum where you will be able to examine the pictures on display at any angle and even... walk round the sculptures.

The talk is, of course, about a new method of projecting the image of any object,—about holography. It is true that the scene we have just described seems to be rather more like a fairy-tale story or a fantastic dream. However, getting acquainted with the results of the research work carried out by a group of scientists of the Institute of Physics of the Academy of Sciences of the BSSR can convince anybody that the time is not far away when such a dream becomes reality.

In the laboratory of general spectroscopy an original laser device has been constructed which can project with the help of a beam of light three-dimensional images of moving objects. In contrast to the usual hologramme in which an image is but a fixed replica representing a certain moment in the past,

the new type of the hologramme can register and show an image at any time including the present and reproduces objects in motion, in changing circumstances, and in dynamics.

The system of the «laser-hologramme» and some other devices of the dynamic holography can be widely applied to various production processes, controlling both the quantity of goods manufactured and the technique of production. The new system can also speed up the action of computers thousands of times because both the recording and the processing of all information are carried out simultaneously.

In connection with the application of the new system a number of possibilities open up in developing radar equipment: an optical radar-set will fully solve the problem of flying in any weather for the civil aviation because such a set can see virtually anything and produce before the crew a three-dimensional picture of the runway. The methods of dynamic holography will also be used in three-dimensional transmissions of images without the use of a screen. In the process of watching such broadcasts the viewers will practically become participants of different events.

Дома

УРЫВАК З РАМАНА «НАЙДОРФ»

[Заканчэнне. Пачатак у №№ 19, 20.]

— Праз двое сутак усе, хто яшчэ астаўся у лагерах, пойдучы у раён, у Плешчаніцы. А там — паглядзяць. Каго адразу на фронт, каго ў Мінск на парад... Парад будзе ў Мінску, аб'явілі ўжо...

— А цябе? — перабіла яна, зноў натапырыўшыся ля дзвярэй.

Ён як усё роўна не пачуў:

— Адным словам, каго куды... Скажы дзякуй і за гэта. Не ўсіх дамоў пусцілі. Многія ўжо ля Маладэчна. З нашымі пайшлі. Адрозні... Двое сутак далі, бо заслужыў. Гэта і сказалі...

— Ты нешта хаваеш... Не гаворыш мне...

— Ну што табе сказаць... Мяне — у палявы ваенкамат... На камісію... Усіх, хто ранены ці белы білет ёсць, пасылаюць...

— У ваенкамат? На камісію? — Яна спалохалася, хацела паставіць на зямлю вядро.

— У мяне кантузія. Камісія рошыць: на фронт, ці дамоў, ці так куды...

— Кантузія? — Яна, пачуўшы, адразу паставіла вядро на зямлю, пасля зноў падняла. — Якая кантузія? Што ты маўчыш?..

— Цяпер ужо не страшна... Скарэй за ўсё на фронт пашлюць. Галава ўжо не вядзе, прайшло. Толькі ў вачах, бывае, гарача робіцца, і баліяць яны тады недзе глыбока пад лобам... Спіна яшчэ няма... Тупа. І не праходзіць. Гэта цярэць можна. Забываешся...

— А што было? Чаму ты не расказваеш? Пойдем да студні, цямянець скоры пачне...

— Толькі ты не плач. Мінай засыпала ў акопе. Пад Пагуркам. Паляжаў і адышоў... А што яшчэ трэба... Адышо-оў...

Яна тапталася з вядром і з конаўкай у парозе, то да яго падыдзе, то назад вернецца:

— Гэта ж падумаць... Засыпала... Ніхто б і не знаў...

— Многа каго засыпала... — сказаў ён, уздыхнуўшы. — Дай вядро, і пойдзем да студні. А то дзяржыш у руках.

— Што ты... Табе можа цяжкага і падымаць няма...

— Эх, баба, баба... Ты ўжо і за мяне бярэшся адразу вёдры насіць... Самой табе яшчэ пры-

дзеца доўга іх падымаць. Думаеш, мяне пусцяць? Ты чуеш, што за Найдорфам робіцца? Таўкуць, як у ступе...

Яны выйшлі з хлева на двор — яна наперадзе з вядром і конаўкай у руках, спяшаючыся, ён ззаду, ступаючы паволі, спаважна. Ішоў і чуў, як у яго ўляглося раптам усё, што не давала спакою гэтыя дні, глыбока на дне душы, што ён цярдзей стаіць на нагах, як усё роўна падняўся раптам знямоглы з зямлі і аперся плячом аб сцяну.

Ён абмінуў Кланю, уззяў на хаду ў яе з рук вядро, размахнуўшыся, выліў ваду пад паркан у канаторжнік і лебяду, павесіў яго на крук; зачачіўшы, уперся каленямі ў зруб і піхнуў адной рукою з-за пляча вочап. Заклекатаў, што бацян на гняздзе, сухі асвер, забразгала ў цёмнай студні аб зруб парожняе вядро і плюхнулася дном у ваду. Вядро з вадой ён цягнуў у дзве рукі і думаў, што трэба прывязаць на канец асвера калодачку, што Клані цяжка цягаць вёдры. Са студні пахла халоднай, свежай сырасцю, як усягда ў гарачае лета; запах, абліты вадой, прыматы канаторжнік — палыном; з гародчыка ад вуліцы пацягнула кміна і агурочніка, і Жаваранка аж перавёў дух... Стаяў, узяўшы абедзвюма рукамі за халоднае ад вады вядро, чуў, як яна плёхае на рукі і пырскае на грудзі — поўнае зачэрпнуў, і яму здалася на кароткі міг, што не было ні вайны, ні немцаў, ні блакады... Што яго паслала Кланя, прыйшоўшы змораная з поля вечарам, па ваду — сама пачала шлопаць ля печы: бульбы зварыць на вярчу. Ён прынясе вядро ў хату і павесіць яго высака на дрот ля печы. Будзе піць з вялікай чорнай конаўкі — сасмаг за дзень, — а Кланя стане чакаць, выставішы рукі: трэба конаўка — даліць вады ў гаршчок з бульбай...

Ззаду за плячыма захлапала Кланя, ён спопаразку адварнуўся ад вядра і ўбачыў, што Кланя стаіць на вытаптанай латочыне ля шырокага, як пліта, каменя і выціраецца рагамі хусткі.

Камень ляжаў у іх ля хаты — ля ганка...

Жаваранка паставіў, зняўшы з крука, вядро на зруб, на ачсаннае зверху вянцо, і ціха падышоў да Клані.

Кланя стаяла ля каменя, склаўшы рукі на жываце, — у правай руцэ ў яе была вялікая чорная конаўка, зачэпленая за палец... Ён успомніў невядома чаму — як стукнула ў галаву, — што Кланя кожны раз зімой у маразы — у маразы якраз цялілася карова — прыносіла раницай у чорнай конаўцы з хлева малодзіва: спачатку на дне, пасля па паўконаўкі, а тады ўжо брала і конаўку з сабой у хлест, і вядро. Малодзіва яны пяклі спачатку на скавародцы, пасля на вялікай патэльні, са скваркамі; пазней, пасля ацёлу, варылі малодзіва ў гаршку...

Зноў на яго хлынула гарачыня...

Ён падышоў да Клані, стаў на камень і паклаў ёй руку на плячо. Кланя не звярнулася, стаяла як укупаная і глядзела на пажарышча, утаропіўшыся ў кут хаты, дзе некалі стаяў стол. Пачынала паволі, па-летняму, шарыць на дварэ, і добра было відаць пажарышча: белы край печы, пафарбаваны сёлета вясной глінкай, і жоўтая латочына на палавіну хаты ад вуліцы, дзе зверху асыпаўся пясок...

Колькі разоў яны, калі сышліся, ступалі ля ганка па гэтым ачсаным зверху камені, ідучы ў хату і з хаты: босымі ўлетку нагамі, абдзёртымі аб іржышча і пазбіванымі аб каменне; абытымі ў лапці, калі трэба было касіць балота і выносіць вязакі сена да стажар'я; хадзілі — ён у чаравіках, а яна ў чорных лодачках — у святы на бяседы; шоргалі цяжкімі ботамі, прыходзячы з вуліцы і ачышчаючы наліплую гразь позна ўвосень... Ад ног на камені засталіся шырокія раўкі...

Доўга стаялі ўпобачкі, нібы сабраліся зайсці ў хату і не рашаліся ступіць...

Угары над галавой шастала суха абгарэлае лісце на тофелі, як некалі цыбуля на шастку ў хаце пад бэлькай — яшчэ не аціх вецер. За плотам ля студні сівеў туман густымі палосамі, адна над адной — такога даўно не было. За ракой у алшэўніку азваліся дразды, дробненька, спалохана: варажылі на холад. Стаяла густая цішыня, нібыта навалілася раптам і на Пагурак за пасекай, і на выганчык, і на вёску, і было чуваць, як на вуліцы

ў тым канцы нехта плакаў, прымаўляючы — аж шорах ішоў па спіне.

З-за тофеля была відаць за паваротам вуліца, доўгая, шэрая ад хат і пустая — каб чалавек; над ёй, у самым канцы, нізка над лесам віселі самалёты «дугласы», два — ішлі наўскасяк вёскі на выганчык. У цішыні пачуўся іх роўны, спакойны гуд і заглушыў плач; недзе раптам залескаталі па камені калёсы, далёка, на дарозе ля Жараў.

Калёсы доўга лескаталі ў вярчэнні цішыні; ад іх каціліся па лесе за вёскай, дзе зайшло сонца, глухія водгаласкі. Пасля ўсё аціхла, шапацела толькі на тофелі ад вуліцы сухое лісце.

Жаваранка крануў Кланю за плячо, асцярожна, аднымі пальцамі. Яна хуценька выцерла ражком хусткі вочы: апусціла рукі і глянула на яго. Ад белага попелу на зямлі твар у яе быў белы, як ад месца; вочы цёмныя, вялікія, са слязамі, глядзелі недзе глыбока, аж у нутро, з такім болем, нібыта яна намучылася за гэтыя дні ад цяжкай хваробы да смерці; з такой бядой і крыўдай, нібыта ён адзін на свеце быў ва ўсім вінаваты...

— Слязамі не паможаш... — сказаў ён і пачуў, што і ў яго голас усё яшчэ дрыжыць. — Ні я табе, ні ты мне... — Ён аціх і маўчаў, каб стрымаць сябе, бо пачуў, што цяпер расплачца. Пастаяў ля пажарышча і абмяк. Горка ў роце, палын палыном, падперла плечы, нібы колькамі, і рэжучца павечкі, што ад дыму.

Ён тады сціснуў зубы — пачуў, што ў роце поўна пяску, трашчыць, — і адварнуўся ад Клані. Убачыў, як ад цёмнага пажарышча зрабілася раптам жоўтае, быццам пясок на траншэі пад Рабым Калодзежам, дзе ён з Алёшам засыпаў дванаццаць чалавек з брыгаднай разведкі. Мігнуліся перад вачыма спаласаваныя людскія галовы і адразу зніклі...

Ён пачуў, што камянее: не заплача, што рукі сціскаюцца ў цвёрдыя кулак... Падумаў раптам, стоячы тут, на камені перад пажарышчам, што мала сек гэтай погані... Злавіў сябе на тым, што шкадуе, што выпусціў тады, калі вёз гарох, цэлых эсэсаўцаў... Падумаў пасля: будзе шкадаваць

усё жыццё — так блізка пад мушку, як тады, яны больш ніколі не падыходзілі. І ён да іх не падыходзіў, нават у тую ноч, калі брыгада пайшла на прарыў...

Пачуў, што ў яго аж засвярбелі рукі...

— Пойдем, — сказаў ён Клані, павярнуўшыся. — Палі мне вады... Цямнеецца...

Кланя не кранулася, як прыстыла да каменя. Тады ён мінуў яе і пайшоў памалу не да студні, а ля былой хаты па прызбе. Пад нагамі захрумсцела бітае шкло з акна ад двара і чорнае вуголле. Дайшоўшы да вугла, ён павярнуў прызбай у гарод, ступаючы ля абгарэлага тофеля ў гародчыку. Убачыў, што Кланя, паправіўшы на плячах хустку, ідзе ўслед за ім па прызбе, высака падымаючы ногі і спатыкаючыся на каменні.

Яны — адно за адным — абышлі «хату» круга, сталі проці колішніх сенцаў і глядзелі ў гарод пад раку.

У гародзе расла бульба. Пасеяная ў пару, на гнаі, яна шуганула ў рост, каля хаты хоць ты яе абганяй другі раз. На белаі, высахлай за дзень зямлі яна раскінула шырокі цёмны ліст, падняла ўгару галоўкі бульбоўніку, што натапырылася... Здавалася, аж было чуваць, як шапоча ліст, лезучы з зямлі. Непабаранаваная ні разу, яна зарасла лебядой — лебядка была ў калена, абганяла бульбоўнік; пырыкам — услаў гарод, зелянеючы, як руць на полі ўвосень...

Пахла бульбоўнікам і пылам, аж горка было ў роце. Ад логу пацягнула вільготнай зямлэй. За оакой на выганчыку ў тумане закрывала ўзагначая кнігаўка. Ён паклікаў Кланю, і яна, падышоўшы, стала ўпобачкі.

— Відзіш, бульба расце... Ніколі так не расла пад хатай... — сказаў ён і пачуў, як яму зноў лёгка і ціха робіцца на душы. — Заўтра раницай будзем палочы. І за вуліцай трэба палочы. Там цярдзей, суха. Рыдлёўкай трэба накапваць... Быў бы конь і акучнік... Дацямна абышоў бы і тут, і за вуліцай... Калі так расце бульба, — сказаў ён, пачакаўшы, — то жыць будзем... Будзем жыць...

ЧАЛАВЕК З ВЯЛІКАЙ ЛІТАРЫ

З кожным годам папаўняецца мастацкая Ленініяна. Важную старонку ў ёй займаюць літаратурныя творы. Письменнікі розных нацыянальнасцей звяртаюцца да гэтай найадакнейшай тэмы, каб у вершах, паэмах, апавяданнях, аповесцях і раманах раскажаць пра жыццё, рэвалюцыйную дзейнасць Ільіча.

«Самы чалавечны чалавек» — трэці том спецыяльнай бібліятэчкі «Ленініяны». «Современник» пачаў яе выпуск у 1972 годзе кнігай «Галасе сэрца», у якую ўвайшлі творы многіх пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі пра Уладзіміра Ільіча.

Другі том «Чалавек з вялі-

кай літары» (1973) пазнаёміў чытача з творамі аб правадыры працоўных, якія напісалі Максім Горкі і Уладзімір Маякоўскі.

Творы літаратараў саюзных рэспублік увайшлі ў кнігу «Самы чалавечны чалавек», якую выпусціла выдавецтва «Современник». Аўтарамі яе з'яўляюцца такія вядомыя пісьменнікі, як Джамбул, Саламея Нерыс, Эдуардас Межэлайціс, Берды Кербабаяў, Ян Судрабалні і многія іншыя.

Сярод іх і беларускія паэты і празаікі. Верш Якуба Коласа «Жыве між нас гэный» пераклаў П. Карабан, а ўрывак з паэмы Петруся Броўкі «Заўсёды з Леніным» і верш Аркадзя Куляшова «Мой прэзідыум» данёс да ўсесаюзнага чытача Я. Хялемскі. Змешчана таксама апавяданне Івана Шамякіна «Намендор з «Алега» (перакладчык М. Гарбачоў).

ДАР РАДЗІМЕ АД УНУЧКІ ТАЛСТОГА

Вялікі архіў дачкі Льва Талстога Таццяны стаў здабыткам нашай краіны. Яго перадала бясплатна як дар Радзіме ўнучка пісьменніка Т. Альберціні, якая жыве цяпер у Італіі. Архіў — у ім 700 пісем да Таццяны Львоўны — паступіў у Дзяржаўны літаратурны музей Л. Талстога ў Маскве.

Тут пісьмы І. Рэпіна, Ф. Шаляпіна, А. Купрына, І. Буніна, Марыны Цвятаевай, Г. Ге, Л. Пастэрнака, В. Чарткова, Н. Гусева і іншых вядомых дзяржаўнай рускай культуры, пісьмы членаў сям'і Л. Талстога, яго сяброў.

Вялікую цікавасць уяўляюць таксама рукапісы кніг Таццяны Львоўны «Дзяцінства Тані Талстой», «Маленства Тані Талстой» і «Расказы аб Льве Талстым». Выконваючы даўняе пажаданне маці — «апублікаваць толькі ў Расіі», Т. Альберціні перадала гэтыя матэрыялы ў музей пісьменніка, супрацоўнікі якога рыхтуюць іх да публікацыі.

Карэспандэнт ТАСС папрасіў загадчыка ру-

капіснага аддзела музея З. Іванову ахарактарызаваць гэта вялікае папаўненне архіва пісьменніка.

— Па сутнасці, — сказала Зінаіда Мікалаеўна, — дакументы яшчэ не вывучаны, але і папярэдняе знаёмства з імі пазвае, што гэты матэрыялы вялікай каштоўнасці. І мы ад душы дзякуем Таццяне Міхайлаўне за тое, што яна зберагла іх і зрабіла здабыткам нашай краіны.

На працягу ўсяго свайго жыцця дачка Талстога Таццяна Львоўна падтрымлівала сувязь з супрацоўнікамі музея, час ад часу пісала нам і не пакідала думкі аб паездцы на Радзіму. Але жаданне гэта засталася неажыццёвым. Многія гады марыла аб наведанні зямлі прадкаў і Т. Альберціні. Цяпер мара ажыццявілася. У мінулым годзе яна па запрашэнню Міністэрства культуры СССР пабывала ў Савецкім Саюзе. Унучка пісьменніка наведла месцы, звязаныя з жыццём і творчасцю Л. Талстога ў Маскве, пабывала ў Яснай Паляне, зрабіла паездку ў Ленінград.

Калі ласка, у Купалаву хату!

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

«Нарадзіўся ў беднай сялянскай сям'і, з дзяцінства пазнаў гора і нястачу», — большасць біяграфій беларускіх пісьменнікаў старэйшага пакалення пачынаецца менавіта так. Дамінік Луцэвіч, бацька будучага паэта, быў арандатарам. Сям'я бясконца пераязджала, малым было не да навукі. У вітрыне — прылады тагачаснай сялянскай працы, макет хаты ў Вязынцы, цымбалы, як сімвалічнае ўвабленне мелодый і песень народных, што запалі ў дзіцячую душу з мовай маці. На неадбеленым ільняным ручніку — партрэты бацькоў, насупраць — першых настаўнікаў. А далей — тых, хто па меры таленту, сіл і магчымасцей клапаціўся і думаў пра беларускі народ. Кастусь Каліноўскі з яго «Мужыцкай праўдай», У. Сыракомля, В. Дунін-Марцінкевіч, Ядвігін Ш. Цётка... Расце будучы народны пясняр, фарміруюцца яго светапогляды. Уражанне такое, нібы гучнее і імкліва набліжаецца мелодыя купальскай песні. (Як вядома, паэт нарадзіўся ў ноч на Івана Купалу, калі, па даўняму звычаю, людзі шукалі кветку шчасця. Менавіта дзеля пошукаў лепшай долі народа Янка ўзяў сабе такі псеўданім.)

Вільня. Выданне «Нашай нівы». Знаёмства з Уладзіслава Станкевіч, будучай жонкай. У гэты час вакол газеты групуюцца сапраўдны блок «нашаніваўцаў». Некаторыя з іх потым сталі дзеячамі культуры і літаратуры Савецкай Беларусі.

Стваральнікі экспазіцыі (група мастакоў на чале з Эдуардам Агуновічам і навуковыя супрацоўнікі музея) выразаюць вядуць галоўную лінію — станаўленне чалавека, грамадзяніна, паэта. Усе выяўленчыя сродкі падпарадкаваны гэтай. У змрочны час фарміраваўся талент паэта. Чорным дубам аздоблены сцены, чорна-шэрыя здымкі Пецярбурга, нібы з жалобным запісам канторскай кнігі «Нашай нівы» — газета закрыта царскімі ўладамі, Купала ад'язджае з Вільні. Але паэт цвёрды духам і поўны рашучасці весці барацьбу і словам, і справай. Лагодная радасная ўсмешка на яго твары ў час сустрэчы з сябрамі (карціна М. Савіцкага), бо «пагарджаныя век» сяляне і рабочыя актыўна ідуць у рэвалюцыю. (Малюніца пано пра рэвалюцыйнае мінулае Беларусі па творах Я. Купалы стварыў мастак Л. Асецкі).

Пасля цёмных дарэвалюцыйных залаў і насычанага чырванню пано першая ж зала савецкага перыяду выклікае пачуццё радаснага захаплення. Як выразна выбраны мастацкі вобраз! Адзін штых мяняе ўсё кардынальна. Тут сцены аздоблены светлым дубам. Гэты ж прыём выкарыстаны яшчэ аднойчы — слушаць голас Купалы (паэт чытае верш «Беларускім партызанам») і разглядаць жменю роднай зямлі, што ўзяў ён «пажарам і бомбамі гнаны», — наведвальнікі будуць у «чорнай» зале. Гора — вайна, гора — смерць Купалы.

А ў светлых залах прадстаўлены сведчанні актыўнай дзей-

насці народнага пясняра, будаўніка новага жыцця. Уся рэспубліка ўрачыста святкуе 20-годдзе, потым 30-годдзе творчасці Я. Купалы, ён выступае на з'ездзе пісьменнікаў у Маскве, прысутнічае на літаратурных юбілеях у розных рэспубліках краіны, грунтоўна знаёміцца з жыццём палешукоў-камунараў і з захапленнем піша пра іх паэму. Купала працуе ў гэты час шмат, натхнёна і плённа. Сэрцам вялікага мастака ён прадчуваў многае са здзейсненага значна пазней.

«Калі я чытаю пра поспехі савецкай навукі ў разбурэнні атамнага ядра, мне здаецца, што ў кастрычніку 1917 года, калі мы разбілі капіталістычную абалонку ядра, у якой заключалася творчая энергія працоўных, мы ўжо стварылі сілу, роўную мяркуемай сіле атамнага ядра, і гэта сіла здольна разбурыць усе перашкоды, якія стварылі эксплуататары і самія прырода на шляху да светлага жыцця ўсяго чалавецтва. Яна здольна будаваць гэтае жыццё на ўсёй зямлі, яна здольна ствараць міжпланетныя зносіны.

Вось чаму найвялікшы абавязак кожнага дзеяча культуры... абараняць тую краіну, дзе кансэнсуецца і нарастае гэтая сіла чалавецтва, — абараняць Савецкі Саюз».

Купалава слова жыве ў народзе. І вядомасць яго даўно выйшла за межы рэспублікі. У нашай краіне творы беларускага паэта выдаваліся 171 раз на 20 мовах народаў СССР. Іх агульны тыраж — 4 мільёны 843 тысячы. На 15 мовах свету чытаюць Янку Купалу за мяжой.

Прыемнай нечаканасцю ў свой час былі словы Юрыя Гагарына пра тое, што «Хлопчыка і лётчыка» ён ведае і любіць з маленства. Верш Купалы на

НА ЗДЫМКАХ: на адкрыцці новай экспазіцыі музея Янкі Купалы выступіў міністр культуры БССР Юрый МІХНЕВІЧ; гасцінна расчынены дзверы Купалавай хаты.

рускай мове будучы касманаўт прачытаў на памяць, калі першы раз прыйшоў у школу. Так, паэт умеў прадбачыць, бо актыўна ўспрымаў у жыцці ўсё новае, радаваўся яму, дапамагаў яго станаўленню. Сёння «хлопчыкі» і «Алесі» мараць пра космас, як раней пра авіяцыю, але шчырыя купалаўскія радкі чытаюць з няменшым захапленнем.

А справу народнага пясняра працягваюць яго сабраты па яру. На стэндзе лаўрэатаў Купалаўскай прэміі, заснаванай у 1965 годзе, змешчана 12 фотаздымкаў. І пакінуты яшчэ пустыя прамавугольнікі — імкнецца, паэты, заняць пачэсныя месцы ў Купалавай хаце, дзе цяняць чалавека па зробленаму для людзей.

Імя народнага паэта Беларусі прысвоена школам і вуліцам, бібліятэкам і цеплаходам. Помнікі яму стаяць у Мінску, Вязынцы, Радашковічах... Ён першы савецкі паэт, што стала і з гонарам «паяліўся» ў Злуча-

ных Штатах Амерыкі. Бюст Янку Купалу ўстаноўлены ў Араўпарку ў 1974 годзе.

«Калі мае вершы зараз сучасны нашаму вялікаму часу, калі яны ўносяць сваю долю ў крэпасць дружбы народаў, — дазвольце мне радавацца разам з вамі гэтай дружбе вялікай радасцю паэта». Здаецца, словы сказаны Купалам толькі ўчора, з нагоды атрымання новых выданняў з іншых рэспублік, замежных краін. Надзвычайная сучаснасць і актуальнасць яго творчасці, бадай, самае важнае і каштоўнае ў багатай спадчыне пясняра, радкі паэм і вершаў якога ўваходзяць у сэрцы людзей разам з матчынай мовай.

Беларусы шануюць свайго Янку Купалу, дзе б яны ні жылі, цікавяцца кожнай драбніцай, звязанай з імем паэта. У яго даўнейшай хаце гэтым заўсёды радаваліся, прымалі знаёмых і незнаёмых. І цяпер тут чакаюць людзей дапытлівых і добрабычлівых.

Калі ласка, у Купалаву хату!

Адзін з інтэр'ераў музея. Зала віленскага перыяду.

ІМЯ, ВЫРВАНАЕ З ЗАБЫЦЦА

Да выхаду ў свет кніжкі Сцяпана Александровіча «Вольнадумца з-пад Насвіжа Аляксандр Незабытоўскі» гэтае імя было вядома нават не ўсім гісторыкам Беларусі. На тое паўплывала некалькі прычын. Жыццёвы і творчы лёс нашага земляка склаўся трагічна. Аляксандра Незабытоўскага, непрымірымага ворага тыраніі і прыгонніцтва, царскія ўлады прыгаварылі да дваццаці год катаргі на сібірскіх рудніках. Аднак спецыяльнаму фельд'егеру, які па ўказанню Мікалая I прыбыў з Пецярбурга ў Вільню, ўжо не было каго суправаджаць. Змучаны фізічнымі і маральнымі здзекамі, Незабытоўскі памёр у турэмнай камеры на трыццатым годзе жыцця. Не пашанцавала і творам Незабытоўскага. Яго кнігі выходзілі ананімна і потым прыпісваліся розным іншым аўтарам. Яго рукапісы, можа якраз найбольш каштоўнае з усяго ім створанага, не адшуканы да сённяшняга дня.

І тым не менш нішто не знікае бясследна. Часам адна нітка — адна архіўная справа дапамагае высветліць вельмі істотнае. Менавіта так нарадзілася кніжка пра Незабытоўскага. Без пераборшвання можна сказаць, што Сцяпан Александровіч упершыню ўвёў яго імя ў беларускае і польскае літаратуразнаўства, у гісторыю грамадска-філасофскай і эстэтычнай думкі Беларусі другой чвэрці XIX стагоддзя. Знойдзена даследчыкам у вільнюскім архіве судовага справа нашага земляка дазволіла ўзнавіць асноўныя вехі ягонай жыццёвай і творчай біяграфіі.

Як відаць з архіўных матэрыялаў, Незабытоўскі нарадзіўся ў 1819 годзе ў маёнтку Смалічы Слуцкага павета. Вучыўся ў Дэрпцкім універсітэце. Служыў чыноўнікам на Ігуменшчыне. Зноў вярнуўся ў свой «літоўскі закутак», дзе за нейкія 5—6 год напісаў асноўныя творы. Потым, маючы намер іх выдаць, Незабытоўскі ў

1844 годзе выехаў на тры гады за граніцу, падарожнічаў на Італіі, Францыі, Іспаніі, Партугаліі, Англіі, Грэцыі, Егіпту, вывучаў там мовы, выдаваў кнігі, вёў дзённік.

І вось цяжка хворы Незабытоўскі — з гэтага пачынаецца кніжка — вяртаецца праз Радзівілаўскую тамоўню ў Беларусь. Дакументы і рэчы ў яго ў парадку. Але тамоўнікі, нібы носам пачуўшы крамолу, робяць у лесе засаду. Праз колькі гадзін, ноччу, у іх рукі трапляе кінутая кантрабандыстамі фурманка, а на ёй — тры мякі літаратуры. Ды якой! Антыцарскія зарубажныя выданні, 65 шпэтыкаў і іншых «папер злачынага зместу ў палітычных і рэлігійных адносінах». Па неасцярожна забытай у адной з кніжак квітанцыі лёгка было ўстанавіць прозвішча ўладальніка. За Незабытоўскім кінутыся наўздагон. Арыштавалі яго і даставілі ў мінскую турму, а адсюль скіравалі пад стражой у Вільню. Незабытоўскага абвінавацілі ў

тым, што ягоныя рукапісныя і друкаваныя творы зневажалі «гасудара імператара і іншых высокіх асоб», заклікалі да бунту, абражалі «святасць хрысціянскай веры». Як адзначалася ў следчых дакументах, «злачыны аўтар» ваража ставіўся да манархічнага ладу наогул і выстаўляў сабе «заўзятым радыкалам, які прагне царскай крыві і гатовы ісці разбураць троны». Вобыск, праведзены ў Смалічах, даў суду новыя доказы. Але вязень трынаццаці камер у ператвораным у турму Дамініканскім манастыры (аўтар недакладны, сцвярджаючы, што раней там сядзеў Адам Міцкевіч) ні ў чым не прызнаваўся «з прычыны надзвычайнай упартасці». Ён проста не хацеў зрабіць такой прыёмнасці сваім катом. Смяротна хворы, не прасіў літасці, абвешчаў галадоўку. Таму яго смерць была маральнай перамогай.

Архіўная справа дазволіла Сцяпану Александровічу таксама канчаткова (Заканчэнне на 8-й стар.)

ГУЧЫЦЬ вясёлая мелодыя, і на экране тэлевізара, змяняючы адзін аднаго, праходзяць хлопчыкі і дзяўчынкі з фотаапаратамі і іх, поўныя непасрэднасці, здымкі, што адлюстроўваюць розныя з'явы нашага жыцця. Так пачынаецца «Фотапанарама» — штомесячная перадача Беларускага тэлебачання для дзяцей.

Колькасць юных аматараў пастаянна расце. І гэта не дзіўна. Адвечная патрэба да самавыяўлення, да адлюстравання жыцця сродкамі мастацтва была і застаецца патрэбай чалавечай душы.

Фатаграфаванне даволі проста: націснуў на затвор — здымак, яшчэ націснуў — яшчэ здымак. Але дасупнасць падманлівая. Пра мастацтва тут яшчэ гаварыць рана. Задача дарослых — накіраваць пошук юных аматараў, раскрыць магчымасці фатаграфіі, паказаць лепшыя ўзоры — работы сапраўдных фотамайстроў.

Шырокая тэматыка перадач «Фотапанарамы». Тут зладзены рэпартаж і знаёмства з удзельнікамі лепшых фотагуртоў рэспублікі, лірычныя замалеўкі і сустрэчы з вядомымі май-

«НАМ СВЕЦІЦЬ СОНЦА!»

страмі, тэхнічныя кансультацыі, адказы на шматлікія пытанні... У кожнай «Фотапанараме» дэманструецца мноства здымкаў, даецца грунтоўны аналіз поспехаў ці няўдач юных аматараў.

Асабліва актыўнасць, творчыя пошукі вызначаюць штогадовы тэлефотаконкурс «Нам свеціць сонца!». Ён

праходзіць у тры туры. Велізарная колькасць здымкаў паступае ў рэдакцыю з усіх куткоў рэспублікі. Пераможцаў вызначае прадстаўнічае журы, у састаў якога ўваходзяць журналісты, мастакі, вопытныя фотааматары і прадстаўнікі арганізацый — заснавальніцаў конкурсу, якімі з'яўля-

юцца Дзяржкамтэт Савета Міністраў БССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню, Міністэрства асветы БССР і ЦК ЛКСМ Беларусі.

З гэтага года ўсе туры конкурсу сталі тэматычнымі. Удзельнікам прапановалі такія блізкія ім тэмы, як «Піянерскае лета», «Ся-

бар мой школа», «Мая Радзіма — СССР».

...Не так даўно журналісты, рэдактары, рэжысёры галоўнай рэдакцыі перадач для дзяцей і юнацтва Беларускага тэлебачання пабывалі ў адной са школ Мінска. У перапоўненай актавай зале вялася сур'ёзная і шчырая размова аб тым, што хвалюе юнага глядача.

Майскай перадачай «Фотапанарама» завяршыла пяты год свайго існавання. У хлопчыкаў і дзяўчынак пачынаюцца канікулы. А ў верасні зноў загучыць прывычная вясёлая мелодыя і зноў сотні хлопчыкаў і дзяўчынак будуць вучыцца праз невялікі аб'ект фотаапарата бачыць увесь свет.

Юрый ВАСІЛЬЕУ,
вядучы «Фотапанарамы».

НА ЗДЫМКАХ: уверсе — у тэлестудыі ідзе перадача «Фотапанарама»; унізе — работы юных аматараў: «Памяць аб загінуўшых» В. СКАРАБАГАТАГА з Магілёва; «Чацвераногі сябра» І. ЛЮБЧУКА з Дзімінскай сярэдняй школы; «Перапынак» А. ДАМАШЭВІЧА з Магілёва; «Графіка барацьбы» В. ДРАЧОВА з Мінска.

ІМЯ, ВЫРВАНАЕ З ЗАБЫЦЦА

(Заканчэнне. Пачатак на 7-й стар.)
ва вырашыць пытанне, каму ж належыць аўтарства сямі таямнічых кніжак, выдадзеных на французскай і польскай мовах у Парыжы і Вільні. Гэтыя кнігі сведчаць, што ўлады не памыліліся, характарызуючы Незабытоўскага як перакананага дэмакрата і атэіста, прыхільніка сацыяльнай рэвалюцыі. У аўтабіяграфічнай кнізе «Мае запіскі», выдадзенай у 1845 годзе ў Парыжы, наш зямляк усклікаў: «Усюды гавару, заўсёды сваімі справамі і творамі сцвярджаю: люблю свабоду, айчыну, рэспубліку, ненавіджу дэспатызм, няволю і арыстакратыю». Галоўнай гістарычнай сілай, здольнай узначальна рэвалюцыйную барацьбу, ён лічыў працоўны народ. Незабытоўскі верыў у хуткае сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, паказваў яго як рэальнасць у фантастычна-ўтанічным рамане «Мары пра каханне, сла-

ву і свабоду», які часткова ўбачыў свет у тым жа 1845 годзе на французскай мове. Заказаць адзіны экзэмпляр гэтай кнігі з Парыжа аказалася няпростай справай, але матэрыялы следства далі даследчыку падставы меркаваць, што падзеі гэтага твора адбыліся ў сярэдзіне XIX стагоддзя на славянскіх землях, у тым ліку і на Беларусі. Завяршаецца дзеянне перамогай рэвалюцыі, народных мас.
Александровіч пераканаўча даводзіць, што Незабытоўскі быў таксама здольным драматургам і крытыкам. Нашаму земляку належаць чатыры гістарычныя драмы на польскай мове — «Разамунда», «Барбара», «Ядвіга» і «Кацярына Вялікая», дзе аўтар спрабаваў даць адказы на хвалюючыя палітычныя пытанні. У асобнай брашуры, выдадзенай за ўласны кошт, вальнадумец з-пад Нясвіжа ўсебакова разгледзеў парыжскі цыкл лекцый Міц-

кевіча пра славянскія літаратуры. Ідэйна-эстэтычны разгляд зроблены самастойна і смела: аўтар брашуры не пабаяўся крытыкаваць геніяльнага паэта за часовае захапленне містыцызмам. Адным словам, у асобе Незабытоўскага спалучаліся мастак і філосаф. І няхай яго спадчына і не належыць беларускай літаратуры ў прамым сэнсе (мне здаецца, што Александровіч не мае рацыі, называючы Незабытоўскага «беларуска-польскім пісьменнікам»), але яна арганічна ўваходзіць у тагачасную шматмоўную культуру Беларусі.
Новая кніга Сцяпана Александровіча напісана з дасканалым веданнем эпохі, навуковай грунтоўнасцю і адначасова — цікава, захапляюча. Галоўнае ж, яна ўзбагачае гісторыю Беларусі яшчэ адной постацю, трагічнай і гераічнай.

Адам МАЛЬДЗІС.

КВЕТКІ СТАЛІЦЫ

Сінімі, белымі, жоўтымі колерамі ўспыхнулі на вуліцах Мінска першыя веснавыя кветкі — маргарыткі і вільі. Газоны і маляўнічыя клумбы будуць упрыгожваць горад да позняй восені. У распараджэнні азеланяльнай каў больш за трыццаць відаў кветак — веснавых, летніх, асенніх. Павялічыцца колькасць руж. 15 тысяч кустоў ужо высаджана.
Яркім фонам для кветнікаў, алей, паркаў і садоў стануць дэкаратыўныя газоны. Насенне шматгадовых і аднагадовых раслін, якія ўтвараюць шчыльнае травяное покрыва, закуплены ў Англіі і Польшчы. Першыя дзесяці гектараў газонаў ужо засеяны.
Зялёныя дываны намочана «разаслаць» уздоўж усіх уездаў у горад. Агульная плошча газонаў, якія не толькі радуюць ізумруднай зелянінай, але і добра паглынаюць шум, ачышчаюць паветра ад газу і пылу, зойме ў сталіцы 280 гектараў.

гумар

— Кім ты будзеш, як выраснеш, калі ты цяпер увесь час памыляешся?

— Метэаролагам.

— Раскажы мне аб Шэкспіры, — просіць экзаменатар. — Як ты думаеш, яго лічылі б выдатным чалавекам, калі б ён жыў цяпер?

— Вядома. Яму было б 400 год.

— Якая розніца паміж ма-

ланкай і электрычнасцю? — пытае настаўнік па фізіцы ў вучня.

— За маланку не трэба плаціць.

— Якія зубы з'яўляюцца апошнімі? — пытае настаўнік па заалогіі ў вучня.

— Устаўня.

Гаспадар магазіна опыкі навучае маладзенькага прадаўца:

— Калі ты падбярыш кліенту акуляры і ён спытае аб цане, адкажы: «Дзесяць долараў» — і чакай, ці не здрыганецца ён. Калі нічога не заўважыш, усміхніся і скажы: «Вядома, гэта толькі за аправу. Шкельцы каштуюць яшчэ дзесяць долараў». І зноў сачы за яго рэакцыяй.

— Ну, а калі ён не здрыганецца, і на гэты раз?

— У такім выпадку дадай: «Кожнае».

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44. ТЭЛЕФОНЫ: 33-07-82, 33-02-80, 33-03-15, 33-01-97.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. 745.